

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Julkisoikeus

Pöytäkirja

VN/13668/2019

22.10.2020

Valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusverkoston kokous

Aika 22.10.2020 klo 13-15

Paikka Skype-kokous

Osallistujat

Puheenjohtaja	Johanna Suurpää	OM
Jäsenet:	Satu Heikkinen	OKM
	Riitta-Maija Jouttimäki	STM
	Tarja Kangaskorte	UM
	Päivi Kantanen	TEM
	Niina Kilpelä	YM
	Pentti Lähteenoja	MMM
	Heli Kokkinen	VM
	Krista Oinonen	UM
	Ilkka Ojala	PLM
	Päivi Pietarinen	VNK
	Heidi Lempiö	SM
	Charlotta von Troil	YM
Asiantuntijat:	Riitta Länsisyrjä	EOA
	Minna Ruuskanen	OKV
	Sirpa Rautio	IOK
Sihteeri:	Anna-Elina Pohjolainen	OM
Muut osallistujat:	Tommi Himberg	UM
	Natalia Ollus	HEUNI
	Rauno Merisaari	UM
	Janette Sorsimo	UM
	Kaisa Tiusanen	OM
	Laura Peuraniemi	OM

1 Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 13.02.

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

2 Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen

Hyväksyttiin edellisen kokouksen pöytäkirja.

3 Kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelu

Puheenjohtaja kertoi PIO-toimintaohjelman hyväksyttävän VN:n periaatepäätöksen muodossa vuoden 2021 alkupuolella. Kyseessä olisi tiivis asiakirja, joka keskittyy perus- ja ihmisoikeuksien seurantaan. Tällä hetkellä tehdään indikaattorityötä, jossa tietopohja on keskeinen kysymys. Indikaattorikehitys tulisi liitteeksi periaatepäätökseen. PIOVin tehtäviin kuuluu toimintaohjelman valmistelun ohjaaminen, ja periaatepäätöksen konseptista voitaisiinkin keskustella tulevilla kokouksilla.

Peuraniemi/OM kertoi valmisteilla olevista kuulemisista 10.11 ja 20.11. Kutsut tilaisuuksiin on lähetetty ja ne lähetetään myös verkoston jäsenille kokoukseen jälkeen. Kutsuttavat ovat lähinnä järjestöjen edustajia, mutta myös verkoston jäsenten osallistumista toivotaan. Tilaisuuden materiaali on valmisteilla, ja joistain temaattisista kysymyksistä saatetaan olla yhteydessä suoraan verkoston jäseniin.

4 Valtioneuvoston ihmisoikeusselonteon valmistelu

Merisaari/UM kertoi eduskuntaa (UaV ja PeV) informoitavan selontekotyöstä piakkoin kirjeitse. Selonteon kirjoitustyö on alkanut. Asiassa ollaan tarpeen mukaan yhteydessä eri ministeriöiden asiantuntijoihin. Erityisesti mietittäviä kysymyksiä on tulokulma kestäväan kehitykseen ja digitalisaatioon sekä Suomen saamiin suosituksiin kansainvälisiltä valvontaelimiltä. Seloteke annetaan keväällä 2021, johon mennessä myös covid-pandemian vaikutukset ovat aikaisempaakin keskeisempi näkökulma. Todettiin, että kuten toimintaohjelmassa myös selonteossa joudutaan tekemään rajauksia ja valikointia.

Kantanen/TEM nosti esiin ILO:n covid-vaikutusten seurantaan liittyvän työn, erityisesti mitä tulee heikommassa asemassa oleviin. Myös Suomen toimia on arvioitu ja esiin on nostettu mm. sosiaaliturvan verkostoihin liittyvät ongelmat sekä lähestymistapa hoivatalouteen, joka vaikuttaa keskeisesti naisten työmarkkinoille pääsyyn.

Oinonen/UM muistutti kansalaisjärjestöjen odottavan ihmisoikeusselonteolta myös tulevaisuuteen suuntautuvaa lähestymistapaa. Selonteon ei tulisi olla joulukuusi vaan linjaava asiakirja. Kansainvälisten sopimusten suosituksissa tyypillisesti esiin nostettuja teemoja ovat syrjintä, rasismi, vihapuhe, viharikokset sekä ihmiskauppa.

5 Unescon suositus tekoälyn etiikasta; kansallisen kannan valmistelu

Himberg/Suomen OECD/Unesco-edustusto kertoi seuraavalla viikolla järjestettävästä webinaarista, jossa keskustellaan Unescossa valmisteilla olevista tekoälyn etiikkasuosituksista. Suositukset pyritään rakentamaan ihmisoikeusperustalle, ja ne keskittyvät Unescon mandaatin mukaisesti koulutukseen, tieteeseen, kulttuuriin ja viestintään kattaen tekoälyn koko elämänkaaren suunnittelusta käytöstä poistamiseen. Luonnoksen on valmistellut laaja-alainen asiantuntijaryhmä. Yleinen konsultaatiokierros on käyty jo keväällä. Sopimusvaltiot voivat kommentoida luonnosta vuoden loppuun mennessä. Työ jatkuu ensi vuonna tavoitteena hyväksyä suosituksen Unescon yleiskokouksessa marraskuussa.

Oinonen/UM kertoi EN:n (CAHAI) tekoälyä koskevasta työstä, jossa pyritään tarkastelemaan, kuinka olemassa olevat ihmisoikeussäännöt tarjoavat suojaa tekoälyn luomiin haasteisiin. Suomesta työhön ovat UM:n lisäksi osallistuneet LVM, TEM ja OM. CAHAI on perustanut kolme alatyöryhmää, joista Suomi on päässyt mukaan oikeudellisen sääntelyn työryhmään.

Merisaari/UM nosti esiin Freedom online coalitionin valmistelemat tekoälysuositukset, joita valmistellaan Kanadan johdolla. Suositukset tulevat painottumaan yleisille ihmisoikeusperiaatteille. Työ on jo loppuvaiheessa ja ne on tarkoitus hyväksyä pian. Asiasta lähetetään lisätietoa verkostolle sähköpostitse.

Pohjolainen/OM kertoi Coreperissa edellisenä päivänä hyväksytyistä päätelmistä, jotka koskevat EU:n perusoikeuskirjaa tekoälyn ja digitaalisen muutoksen yhteydessä. Päätelmät hyväksyttiin pj:n päätelminä 26 jäsenvaltion tuella tai ”ei vastustaessa”, koska yksi jäsenvaltio vastusti päätelmiin sisältyvää kieltä sukupuolten tasa-arvosta. Päätelmät kattavat lukuisia perusoikeusasioita perusoikeuskirjan lukujen mukaisessa järjestyksessä, ja ne syöttävät komissiossa käynnissä olevaan tekoälyä koskevaan sääntelytyöhön.

Heikkinen/OKM toivoi myös PIO-verkoston osallistumista Unescon suosituksia koskevaan webinaariin. Kommentteja luonnokseen voi lähettää 27.11 asti.

6 HEUNI:n perus- ja ihmisoikeuksia koskeva selvitystyö (HEUNI)

Ollus/HEUNI esitteli HEUNIn toimintaa ja strategisia tavoitteita vuosina 2020-2023. Keskeisinä työaloina ovat sukupuolistunut väkivalta, ihmiskauppa, yritysvastuu,

harmaan talouden torjunta, korruptio ja YK-yhteistyö. Verkostolle on jaettu ennen kokousta linkit HEUNIn viimeaikaisiin selvityksiin ja tutkimuksiin, ja lisätietoa jaetaan erikseen myös kokouksen jälkeen sähköpostitse. HEUNIssa on pyritty kehittämään myös tutkimustyön vaikuttavuutta ja sen arvioimista. Haasteena on useiden toimijoiden työ samalla alalla, mistä syystä suoraa vaikuttavuutta on vaikeaa mitata. Voidaan kuitenkin osoittaa, missä ollaan oltu mukana ja hyödyntää muutosteoriaa vaikutusarvioinnin pohjana.

Kantanen/TEM totesi työvoiman hyväksikäytön olevan tärkeä aihe, joka on otettu huomioon paitsi hallitusohjelmassa myös harmaan talouden torjunnan toimenpideohjelmassa. Haasteena on saada tuotua tämä ongelma myös yritysten tietoisuuteen. HEUNI tekee tässä suhteessa arvokasta työtä ja sen oppaat ovat hyödyllisiä.

7 Muut asiat

Oinonen/UM kertoi EIT:ssä olevan vireillä yhdeksän hallitukselle kommunikoitua valitusta. YK:n ihmisoikeussopimusten valitusmenettelyissä on vireillä 13 hallitukselle kommunikoitua valitusta. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komiteassa on vireillä yksi hallitukselle kommunikoitu järjestökantelu. Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan viidennellä valvontakierroksella saatujen välittömiä toimenpiteitä edellyttävien suositusten täytäntöönpanosta on saatu asiantuntijakomitean arvio. Suomen seitsemäs määräaikaisraportti TSS-sopimuksen täytäntöönpanosta käsitellään ao. komitean 15.2.2021 alkavassa istunnossa. Komitea tarjoaa mahdollisuutta virtuaaliseen kuulemistilaisuuteen. Euroopan ihmisoikeussopimus täyttää 70 vuotta 4.11. UM ja Suomen edustusto Euroopan neuvostossa juhlistavat merkkivuotta Twitterissä ja blogikirjoituksilla. Aloite Suomelle annettujen suositusten tietokannasta on edennyt konseptin luonnosteluvaiheeseen.

Pj kertoi, että rasismien vastaisen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelman valmistelu on käynnistynyt ideakilpailulla. Lisäksi marraskuun alussa on alkamassa kielilämpöhanke. Maalittaminen on noussut esiin uudella tavalla tässä kontekstissa.

8 Kokouksen päättäminen

Seuraava kokous järjestetään 19.11. Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 14.28.